

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ
КАТЕДРА СТУДИЈА БЕЗБЕДНОСТИ

ОКТОБАРСКА РЕВОЛУЦИЈА 1917. ГОДИНЕ
-ДИПЛОМСКИ РАД-

Ментор:
Проф. др Ненад Путник

Студент:
Марко Вукчевић 3/19

Београд, 2024. година

Садржај

1. Увод.....	2
2. Повод за револуцију.....	4
2.1 Друштвено - економска ситуација у Русији.....	6
2.2 Утицај Првог светског рата	8
2.3 Незадовољство народа и политичка нестабилност.....	10
3. Револуција у Русији.....	11
3.1 Фебруарска револуција	12
3.2 Друштвени класни сукоби у Русији.....	13
3.3 Идеологија и револуционарне теорије.....	14
3.4 Економски конфликти и недостатак друштвене правде.....	15
4. Октобарска револуција	16
4.1 Између интернационализма и националног контекста	17
4.2 Раднички покрет и Октобарска револуција – компаративна перспектива.....	18
4.3 Иновација или континуитет?.....	20
4.4 Улога Бољшевика и Лењина.....	21
4.4.1 Идеолошка визија и политичко вођство Бољшевика у Октобарској револуцији.....	23
4.4.2 Лењинова стратегија и тактике	24
5. Значај и последице Октобарске револуције.....	26
5.1 Стварање Совјетског Савеза.....	27
5.2 Дугорочне последице по Русију и свет	28
6. Закључак	30
7. Литература.....	32
7.1 Попис слика	33

1. Увод

Револуција (лат. *revolver*, одмотати, унатраг ваљати), супротно свом латинском значењу, производ је Новог доба, који не познаје ни класична, ни хришћанска (позна) антика, а не познаје је ни феудални средњи век. Порекло термина протеже се од Августиновг доба, до периода Ренесансе у ком је израз означавао немире, буне и спорове, да би у периоду Просветитељства добио значење у виду новог почетка или отпочињања нечег новог. Сходно томе револуција је политичка уколико тежи разлазу са старим политичким и правним начелима, а социјална уколико раскида са друштвеним системом. Из угла друштвених сукоба револуција представља по својој радикалности, ширни и дубини квалитативних промена, као и укупности последица за појединце, групе и друштво у целини, најдубљи социјални конфликт. Суштинске карактеристике револуције огледају се у брзом и наглом разарању постојећег поретка, као и терору, што указује да је то конфликт јаког интензитета и широких размера. Количина насиља и ширина друштвених последица аутентични су печат сваке револуције, као и замена права закона правом силе (Милашиновић, Милашиновић, Путник, 2012).

Социјалистичка револуција је радикална промена свега постојећег, квалитативни скок у свим аспектима, који се реализује кроз остварење слободе појединца која је предуслов слободе друштва, што је и уједно циљ сваке да би она оправдала свој назив. Супротност слободе је диктатура која је неограничена, законима нестегнута власт која се ослања на силу, она по дефиницији искључује слободу, осим слободе диктатора да одлучује о судбинама поданика, засновану на власти коју поседује и сили која из власти произилази. Специфичност ове револуције се огледа у томе што је заснована на тежњама за слободу а производ је долазак бољшевика и сва власт у њиховим рукама из које произилази диктатура пролетаријата што је друштвена суштина такве власти и система у ком радничка класа и водеће социјалистичке снаге имају могућност мењања друштвених односа

у складу с друштвено-економским интересима радничке класе, и стварно их мењају (Оклобција, 1986).

Важно је напоменути да револуције не настају изненада и да је немогуће остварити их без одговарајућих друштвено-политичких околности. Због тога ће бити наведени сви важни догађаји који су претходили Октобарској револуцији како бисмо боље разумели узроке овог догађаја. Октобарски преврат 1917. био је један од кључних догађаја 20. века и одредио је велики део будућих збивања у Европи, али и широм света. Ради се о јединственом феномену, јер је тада први пут нека социјалистичка политичка странка дошла на власт, чиме је теоријска мисао из 19. века претворена у стварни политички систем. Покушаћемо овде да разјаснимо узроке Октобарске револуције, начин на који се догађај одвијао и последице које су произашле из њега.

Октобарска револуција има изузетан значај у историји Русије и света. Она је довела до успостављања прве комунистичке државе на свету, Совјетског Савеза, чији је утицај био огроман током 20. века. Ова револуција изменила је ток светске историје, утичући на међународне односе, геополитику и друштвене токове. Њен значај се огледа и у томе што је поставила темеље за сукоб између истока и запада током Хладног рата, као и у ширењу комунистичких идеја широм света. Октобарска револуција представља кључни моменат у историји Русије и света, чије су последице обликовале ток читавог 20. века.

2. Повод за револуцију

Повод за револуцију представља кључни окидач или серија догађаја који доводе до ескалације друштвених тензија и покрећу организовани отпор против постојећег политичког или друштвеног система. Овакав повод обично проистиче из дубоких незадовољстава или проблема у друштву који се акумулирају током времена. Разлози за револуционарне покрете могу бити разнолики и укључују економске неједнакости, политичку репресију, социјалну неправду, верску нетрпељивост или непоштовање људских права. Економски фактори често играју кључну улогу као повод за револуцију. Неравномерна расподела богатства, висока незапосленост, инфлација или неправедни порески систем могу довести до социјалног бунта и захтева за променама. На пример, Француска револуција 1789. видети Сliku 1 године избила је због економске кризе и неравнотеже између привилеговане аристократије и сиромашних грађана. Поред економских фактора, политичка репресија и недемократске праксе такође могу бити повод за револуционарне покрете. Недостатак политичких слобода, цензура, изборна превара или аутократска владавина могу изазвати народно незадовољство и подстаћи захтеве за демократским реформама или променама режима.

Слика 1 Олуја Бастиље 14. јула 1789. године, култни догађај Револуције, који се и даље обележава сваке године као Дан Бастиље (Houel, 2020)

Религијске и етничке тензије такође могу бити повод за револуцију, посебно у мултиетничким или мултиконфесионалним друштвима¹. Дискриминација,

¹ Мултиконфесионално друштво је друштво које обухвата више верских заједница или конфесија које коегзистирају унутар истог друштвеног оквира. Ово може подразумевати присуство више религија, као што су хришћанство, ислам, јудаизам и друге, са њиховим различитим верским

верски или етнички сукоби, као и недостатак толеранције могу довести до ескалације насиља и потребе за променом политичког система ради заштите права мањинских група. Концепт револуције обухвата дубоке промене у успостављеном поретку, обично усмерене на постојећу владу и друштвене структуре. Револуције су организовани покрети који теже променама у економији, технологији, политици или друштву, покренути перцепцијом да су постојеће институције неадекватне или дисфункционалне. Њихов циљ је трансформација друштва, а карактеристике револуција одражавају околности у којима настају. Револуционарни покрети произилазе из промена у друштвеном пејзажу, а недостатак адекватне реакције политичког система на те промене доводи до разочарања и промена у вредностима и веровањима. Филозофи су кроз историју разматрали да ли су револуције природна реакција на друштвени развој или симптом друштвеног пада. Током средњег века, европска друштва тежила су очувању стабилности, али су ренесанса и развој нових идеја утицали на схватање неопходности друштвених промена (DeFronzo, 2015).

Од 1450. до 1750. године, Ренесанса, научна револуција и протестантска реформација донели су нове филозофске и политичке идеје. Период апсолутних монархија у Европи био је обележен незадовољством, што је довело до низа револуционарних покрета. Доба просветитељства донело је талас револуција у Француској, Латинској Америци и америчким колонијама. Ове револуције реструктурирале су политичке системе и допринеле друштвеним трансформацијама (National Geographic Society, 2023).

праксама, обичајима и веровањима. Мултиконфесионална друштва често имају богату културну и верску разноликост, али могу бити подложна и верским тензијама и конфликтима (Божиновски и Николовски, 2021).

2.1 Друштвено - економска ситуација у Русији

Руска револуција 1917. године није била само политичка, већ и дубока друштвена промена. Пораз у Кримском рату 1854–56. године навео је Русију на реформе, укључујући укидање кметства 1861. године. Иако је то дало сељацима слободу и део земље, незадовољство је остало. Брзи раст становништва и ниска продуктивност довели су до општег сиромаштва и социјалних тензија. Индустријализација крајем 19. века донела је економски раст, али су радници суочавали с тешким условима рада и живота, што је изазвало социјалне немире. Револуција 1917. године била је последица комплексне интеракције економских, друштвених и политичких фактора, укључујући сељачко незадовољство, индустријски развој и искоришћавање радничке класе. Ова револуција означила је фундаменталну² промену у руском друштву и имала дугорочне последице за земљу.

Напори радничке класе и њених поборника из образованих слојева да се организују ради побољшања својих живота наилазили су на репресију владе, која је подржавала економске политике индустријске модернизације засноване на јефтиној радној снази. Ово је одражавало менталитет владајуће елите која је прихватила сиромаштво и тешки рад као природно стање сељака, већином радне снаге. Недостатак правних механизма за решавање радничких проблема допринео је политичкој радикализацији, јер су радници били приморани да посегну за илегалним акцијама и повежу се са револуционарним странкама. Концентрација нове индустријске радничке класе у неколико великих градова, попут Санкт Петербурга и Москве, омогућила им је већи политички утицај када су били организовани, а фабрике су постале природни центри организовања и

² “Фундаментално” се односи на нешто што је основно, битно или неопходно за разумевање или функционисање нечега. Овај израз често се користи да опише нешто што је кључно, основно или непоколебљиво у одређеном контексту, било да се ради о идеји, принципу, концепту или систему (Крнета, 2020).

револуционарне активности. Осим тога, многи нови индустријски радници задржали су тесне везе са сељацима, што је одржало вредности егалитаризма и колективног деловања међу урбаним радницима. Развој радничког идентитета, посебно међу високо образованим и вештијим радницима, био је кључан за формирање политичке свести и организовање протестних акција, попут штрајкова и демонстрација. Ове акције, подржане револуционарним странкама, довеле су до јачања радничке свести о потреби за политичким променама ради економске побољшаности.

Индустријска револуција³ је такође довела до стварања разноврсне и растуће средње класе, која је укључивала професионалце, инжењере, менаџере и друге. Међутим, недостатак политичког покрета посвећеног развоју идентитета средње класе довео је до фрагментације и недостатка заједничких циљева међу овим слојевима. Осим друштвених промена, брзи раст образовања и урбанизација такође су играли важну улогу у припреми тла за револуцију. Повећана писменост и приступ информацијама отворили су нове перспективе и идеје међу становништвом, док су урбанизација и промене у структури запослености стварали нове друштвене односе и идентитете. Ове друштвено-економске промене одражавале су се у политичком незадовољству и тражењу промена међу различитим слојевима руске популације. Настајући раднички покрет, недостатак политичке репрезентације за средњу класу и све веће захтеве образоване елите допринели су стварању атмосфере нестабилности и незадовољства која је коначно кулминирала у револуцији 1917. године (Wade, 2017).

³ Индустријска револуција је била промена у начину производње која је од ручне прешла на машинску, што је омогућило масовну производњу, првобитно настала у Енглеској у XVIII веку, а затим се проширила на Европу, закључно са осамнаестим веком (Матић, 2022).

2.2 Утицај Првог светског рата

Први светски рат имао је дубок и вишеструки утицај на Русију, што је у крајњој линији допринело избијању Руске револуције 1917. године. Рат је довео до огромних људских губитака, економске кризе и друштвених превирања у Русији. Један од кључних фактора који је утицао на избијање револуције била је слаба војна и економска ефикасност Русије током рата. Константне војне поразе, високе стопе смртности и повреда војника, као и ескалација инфлације и nestaшица хране и основних потрепштина, изазвали су незадовољство међу становништвом и војском. Ова ситуација довела је до све већег губитка поверења у царски режим и његову способност да управља земљом. Рат је такође изазвао друштвене промене, укључујући и мобилизацију милиона људи у војне јединице. Одсуство мушкараца из градова створило је прилику за жене да преузму улоге које су традиционално биле резервисане за мушкарце, што је допринело промени друштвених норми и улога. Осим тога, рат је довело до раста радикализма међу радничком класом, која је суочена са тешким условима рада и живота, што је кулминирало у штрајковима и демонстрацијама против режима. Напетости између владе и становништва додатно су се погоршале након “Фебруарске револуције” 1917. године, када је дошло до обарања цара и успостављања привремене владе. Међутим, привремена влада није успела да реши основне проблеме земље, као што су ратна ефикасност, инфлација и глад. То је довело до даљег јачања револуционарних елемената у земљи и избијања “Октобарске револуције”, која је довела до успостављања владавине бољшевика и окончања владавине царске Русије.

Први светски рат имао је кључну улогу у избијању и исходу руске револуције. Рат је ставио огроман терет на руско становништво и драматично повећао незадовољство међу људима. Војска Русије била је слабо припремљена за рат, што се показало у недостатку оружја и катастрофалним поразима у почетним кампањама 1914. године. Недостатак индустријске основе отежавао је надокнаду

изгубљеног оружја и муниције. Поражавајући догађаји у рату довели су до свеопштег незадовољства у целом друштву. Значајно је било и растуће непријатељство према власти из образованих слојева друштва, који су захтевали ефикасније вођење рата и промене у политичком систему.

Губитак великог дела царства на западу и огромне људске жртве дубоко су потресли Русију. Војска је изгубила милионе људи, што је узроковало морални пад међу војницима. Патња и губитци војника, као и њихових породица и избеглица, били су важни фактори који су допринели побуни војника 1917. године и захтевима за окончањем рата. Избијање рата је у почетку довело до јединства у одбрани земље, али су порази и лоше вођење рата брзо изазвали незадовољство у свим друштвеним слојевима. Образовани слојеви друштва почели су отворено да критикују владу, тражећи промене у политичком систему и ефикасније вођење рата. Ово незадовољство манифестовало се кроз политичке организације и друштва, попут “Комитета ратне индустрије” и “Земгор”, која су играла кључну улогу у пружању помоћи војницима и организовању ресурса за ратни напор. Осим тога, политички лидери у Думи формирали су “Прогресивни блок”⁴, широку коалицију политичких странака, која је захтевала промене у вођењу рата и политичком систему. Ове политичке и друштвене иницијативе, иако подржане од стране владе, представљале су изазов за власт и имале су велики утицај на политичка дешавања током револуције. Све ово показује како је Први светски рат био кључни фактор који је допринео избијању и исходу руске револуције (Wade, 2017).

⁴ Прогресивни блок је широка коалиција у Думи коју су формирали умерени конзервативни и либерални политички лидери лета 1915. године. Ова коалиција је обухватала све фракције осим екстремне левице и екстремне деснице, највише засноване на Октобарској, Кадетској и Прогресивној странци.

2.3 Незадовољство народа и политичка нестабилност

Током владавине цара Николаја II, Русија је била захваћена дубоким незадовољством и политичком нестабилношћу, што је кулминирало у револуцији 1917. године. Овај период карактерисали су социјални, економски и политички сукоби који су допринели слому царског режима. На социјалном плану, радници су се суочавали са суровим условима рада у фабрикама, ниским платама и експлоатацијом од стране послодаваца. Ово незадовољство често је резултирало штрајковима и побунама, док су сељаци били оптерећени високим порезима, ограничењем у коришћењу земље и неправдом у расподели ресурса. Ови социјални сукоби створили су климу незадовољства која је ослабила подршку царској власти. Економски фактори такође су играли кључну улогу у политичкој нестабилности. Русија је била слабо индустриализована земља са застарелом привредом која није могла да одговори на потребе модерног друштва. Додатно, Први светски рат је изазвао економске потешкоће, укључујући nestaшицу хране и опреме за војску, што је додатно погоршало економску ситуацију и створило незадовољство међу становништвом.

Политички сукоби допринели су нестабилности. Аутократска власт цара Николаја II није успевала да одговори на захтеве за политичким реформама и грађанским слободама, што је стварало атмосферу кризе. Овај контекст је омогућио револуцију, прва 1917. оборивањем монархије и формирањем привремене владе, а друга у октобру исте године, која је довела бољшевичку партију на власт. Теорија сукоба пружа увид у комплексну динамику која је довела до пада царске Русије и успона нове комунистичке власти, наглашавајући улогу социјалних, економских и политичких фактора у овом процесу (Pipes, 1990).

3. Революција у Русији

Революција у Русији 1917. године означила је прекретницу у историји земље и имала дубок утицај на светске догађаје 20. века. Ова револуција, која се одвијала у два дела - фебруарска и октобарска, довела је до пада царске власти и успостављања Совјетског Савеза. Фебруарска револуција, која је започела спонтаним масовним демонстрацијама у Петрограду (Слика 2), довела је до обарања цара Николаја II и формирања Привремене владе. Ова влада, међутим, није успела да реши кључне проблеме Русије, попут рата и гладовања, и суочила се са снажним притисцима из различитих политичких струја. Октобарска револуција, вођена бољшевичким лидером Владимиром Лењином, спроведена је у јеку политичке нестабилности. У ноћи 24. октобра (по јулијанском календару, који се тада користио у Русији), бољшевици су преузели контролу над владиним институцијама у Петрограду, успостављајући тако Совјетску власт.

Революција је произашла из дубоких социјалних, економских и политичких незадовољстава у руском друштву. Радничка класа, сељаци и војници били су међу главним покретачима револуционарног покрета, тражећи промене у политичкој структури и боље услове живота. Социјална неједнакост, репресивна политика цара Николаја II и поразна улога Русије у Првом светском рату додатно су подстакли народ на акцију. Револуција је довела до значајних промена у политичкој, економској и друштвеној структури Русије. Створена је прва социјалистичка држава у свету, Совјетски Савез, који је заменио царску монархију. Национализација индустрије и земљишних поседа, као и успостављање политичке власти радничких и сељачких совјета, били су

Слика 2 Протести у Петровграду, март 1917. године (Stinton, 2023)

кључни елементи нове владавине. Иако је револуција донела наду у промене и прогрес, брзо је постала обележена унутрашњим сукобима, грађанским ратом и репресијом. Ово турбулентно раздобље оставило је дубок и сложен траг у историји Русије, обликујући њену судбину током целог 20. века (McMeekin, 2017).

3.1 Фебруарска револуција

Фебруарска револуција у Русији 1917. године представља кључни догађај у историји модерног света, који је означио крај владавине Романових и почетак ере радничких и сељачких совјета. Овај догађај може се боље разумети кроз призму теорије сукоба, која наглашава борбу између различитих друштвених група за ресурсе, моћ и промене у друштвеном поретку. У Русији тог времена, социјални, економски и политички сукоби били су на врхунцу. Аутократска власт цара Николаја II није била способна да адекватно одговори на захтеве народа за политичким реформама и већим грађанским слободама. Ограничена политичка партиципација и цензура додатно су погоршавали незадовољство и стварали атмосферу политичке кризе. Ови сукоби су створили плодно тло за револуцију. У то време, већина социјалиста је подржавала улазак у Први светски рат, међутим, Ленин и бољшевици су били против рата, сматрајући га капиталистичким злочином. Они су препознали рат као могућност за нову револуцију и пад аутократске власти. Када су руске војске претрпеле поразе и дошло је до озбиљних економских проблема и nestaшице хране, незадовољство народа је достигло врхунац.

Фебруарска револуција је почела спонтаним штрајковима и демонстрацијама у Петрограду, где су војници, радници и грађани захтевали промене. Када су трупе послате да сузбију демонстранте, већина војника је одбила да пуца на њих, а многи су им се придружили. Како је моћ царске државе брзо ослабила, формиране су привремене владе које су на крају довеле до абдикације

цара Николаја II. Револуција је била резултат сложених друштвених, економских и политичких фактора, али теорија сукоба помаже у расветљавању динамике између различитих класа и група у друштву које су водиле ка овом преломном историјском тренутку (DeFronzo, 2015).

3.2 Друштвени класни сукоби у Русији

У друштву Русије крајем 19. и почетком 20. века, друштвени класни сукоби су били најзначајнији динамичари револуционог промена. Овај период је обележен дубоким економским, политичким и социјалним неједнакостима које су разлозили поделе у друштву и подстицале сукобе међу различитим класама. На почетку 19. века, Русија је била претежно феодално друштво са малим буржоазним сектором који је постепено растао. У току 19. века, индустријализација и модернизација довеле су до настајања капиталистичких односа производње и развоја нове радничке класе. Ово ново економско окружење је изазвало напетост између старих феодалних структура и нових капиталистичких односа.

Класни сукоби су били најизразитији у градовима, где је радничка класа била најбројнија и најорганизованија. Радници су се суочили са условима рада који су били тешки и експлоатативни, а њихове захтеве за бољим условима и правима нису увек биле испуњаване. Ово је довело до радничких протеста, штрајкова и раста радничких покрета који су захтевали промене у систему. Сукоби међу класама нису били само економски, већ су укључивали и политичке и идеолошке димензије. Пораст радничких покрета и захтева за правдом и равноправношћу подстицао је различите политичке идеологије, укључујући социјализам, анархизам и радикални либерализам. Ове идеологије су имале значајан утицај на формирање револуционог духа и организовање протеста и устанака. Друштвени класни сукоби представљали су основни подземљак за револуционе промене у Русији. Напетост

између старих феодалних структура и нових капиталистичких односа, заједно са радничким протестима и захтевима за правдом, креирала је окружење спремно за револуцију која ће променити ток историје Русије (Pipes, 1990).

3.3 Идеологија и револуционарне теорије

У првој половини 20. века, Русија је била плодно тло за различите идеологије и револуционарне теорије које су обликовале текуће догађаје и усмеравале активности револуционих покрета. Идеологије као што су марксизам, социјализам и анархизам имале су значајан утицај на облик и темпо руске револуције. Марксизам је био једна од најважнијих идеологија која је обликовала руску револуцију. Марксистичка теорија класног борбе и идеја о промени капиталистичког друштва кроз револуцију имала је велики утицај на радничке покрете и левичарске групе у Русији. Руски марксисти су се борили за оснивање радничких савеза, политичких партија и других организација са циљем да остваре марксистичку визију друштва.

Социјализам је такође имао значајан утицај на руску револуцију, али у различитим облицима. Партија социјалиста-револуционараца (СР) била је једна од најзначајнијих социјалистичких организација у Русији која је проповедала радничку револуцију и земљорадничку револуцију. Идеје социјализма су такође инспирисале различите револуционе групе и покрете у Русији који су се борили за социјалну правду и равноправност. Анархизам је такође играо важну улогу у руској револуцији, особито међу анти-авторитарним групама које су се бориле против царизма и других форма државне моћи. Анархистичке групе су се залагале за укидање државе и капитализма и за естетизацију смисла живота. Иако нису имали јединствену идеолошку платформу, анархистичке групе су биле активне у различитим областима руског друштва и играле су значајну улогу у револуционарним догађајима (Pipes, 1990).

3.4 Економски конфликти и недостатак друштвене правде

Економске конфликти и недостатак друштвене правде представљају кључне факторе који су обликовали токове револуционарних дешавања у историји. Ови феномени су дубоко укорени у друштвеним структурама и економским системима, често доводећи до неправде и експлоатације одређених друштвених група. Анализа економских неједнакости открива широк спектар проблема који проистичу из расподеле богатства и ресурса. Ова неправедна расподела ствара јаз између различитих слојева друштва, често фаворизујући привилеговане и експлоатишући оне са мање моћи или ресурса. Радничка класа, често суочена са ниским платама, лошим условима рада и недостатком основних радничких права, постаје жртва система који је усмерен на очување интереса капитала.

Улога индустријске револуције и урбанизације такође је кључна у разумевању економских конфликата. Брзи раст индустрије и урбаног развоја доводи до промена у друштвеним односима и економским структурама. Ови процеси често генеришу тензије између традиционалних и нових друштвених група, као и између радничке класе и власника капитала. У овом контексту, раднички покрети постају значајни актери у борби за правду и промене. Синдикати и радничке организације настоје да заштите интересе радника и да се супротставе експлоатацији и неправди у економском систему. Ови покрети често постају покретачи радикалних промена, као одговор на дуготрајне економске конфликти и недостатак друштвене правде. Економски конфликти и недостатак друштвене правде представљају кључне факторе који су допринели револуционарним променама у историји, указујући на потребу за системским реформама и стварањем праведнијег друштва.

4. Октобарска револуција

Октобарска револуција представља један од најзначајнијих догађаја у модерној историји који је обележио прелазак Русије из царске монархије у социјалистичку државу. Осим што је променила политички пејзаж Русије, Октобарска револуција има и дубље социолошке и теоријске импликације које се могу анализирати кроз призму теорије сукоба. У основи Октобарске револуције лежи сукоб између радничке класе, која је била експлоатисана и занемарена под царским режимом, и владајуће елите која је чувала своје привилегије и контролу над ресурсима. Овај сукоб се може сагледати кроз теоријски концепт класичног марксизма, који наглашава антагонизам између радника и капиталиста. Радничка класа, ослабљена лошим условима рада, ниским платама и одсуством политичких права, била је покретачка снага иза револуционарних дешавања.

Октобарска револуција може се анализирати кроз призму теорије револуције, која истражује динамику промене у друштву. Према теорији сукоба, револуција се догађа када постоје неправде и дисбаланси у друштву који постају неподношљиви за већину популације. У овом контексту, радничка класа и остали социјални слојеви који су били незадовољни постојећим системом постали су покретачка сила иза Октобарске револуције, тежећи за променом и праведнијим друштвом.

Поред тога, Октобарска револуција може се анализирати кроз призму теорије политичког покрета, која истражује динамику политичких промена и борби за власт. Овде, кључни елемент је борба између различитих политичких групација за контролу над државним институцијама. У случају Октобарске револуције, сукоб између Бољшевика, који су заговарали радничку власт и социјалистичку револуцију, и осталих политичких група, попут привремене владе и умерених социјалиста, представљао је суштински политички конфликт који је резултирао преузимањем власти од стране бољшевика. Октобарска револуција

може се анализирати кроз призму теорије друштвених промена, која истражује процесе промене у друштвеним структурама и институцијама. Револуција је донела радикалне промене у политичким, економским и друштвеним односима у Русији, обележавајући крај аутократске монархије и успостављање нове социјалистичке државе. Октобарска револуција представља сложен друштвени феномен који се може анализирати кроз различите теоријске перспективе, укључујући теорију сукоба. Разумевање револуције кроз ову призму омогућава нам да сагледамо дубље социолошке и политичке динамике које су лежале у основи овог значајног историјског догађаја (Mieville, 2017).

4.1 Између интернационализма и националног контекста

Октобарска револуција, један од најзначајнијих догађаја у историји, представља спој интернационалних идеја и националних специфичности. Интернационализам, као идеја пролетерске солидарности и борбе против капитализма, имао је дубок утицај на токове револуције. Идеје марксизма, које су се шириле широм света, нашле су свој пут и у Русији, инспиришући радничку класу на акцију. Револуционарни покрети у другим земљама, попут Француске или Кине, такође су допринели глобалној атмосфери револуционарне борбе. Међутим, Октобарска револуција није могла да се одвоји од специфичних националних услова Русије тог времена. Руско друштво било је дубоко подељено неједнакостима и политичким репресијама царског режима. Радничка класа била је експлоатисана и суочена са лошим условима рада, док су сељаци патили под феудалним системом. Ови унутрашњи конфликти и социјални немири допринели су стварању плодног тла за револуцију. Када се упоређује са другим револуционарним покретима тог времена, Октобарска револуција се истиче по својој комбинацији интернационалних идеала и националних околности. Док су и други револуционарни покрети имали интернационалне елементе, Октобарска

револуција је била јединствена по томе што је успоставила социјалистичку државу без директног претходног колонијалног ослобађања. Ова јединствена комбинација интернационализма и националног контекста обележила је револуцију као кључни догађај у модерној историји. Стога, Октобарска револуција је била не само резултат глобалних политичких и социјалних динамика, већ и дубоко укорених националних специфичности Русије тог времена. Њена важност се огледа не само у промени политичке структуре Русије, већ и у утицају који је имала на глобалну историју и развој социјалистичких покрета широм света (Mieville, 2017).

4.2 Раднички покрет и Октобарска револуција – компаративна перспектива

Октобарска револуција је била дубоко повезана са радничким покретом, чија је снага и организација играла кључну улогу у обликовању револуционарних догађаја у Русији. Кроз компаративну перспективу, можемо боље разумети улогу радничког покрета у Октобарској револуцији упоређујући је са сличним покретима у другим земљама. Раднички покрет у Русији био је изузетно снажан и организован. Фабрички радници, инспирисани идејама марксизма и социјализма, формирали су синдикате и радничке савете како би се борили за своја права и боље услове рада. Ови раднички покрети су постали основна снага која је подржавала и спроводила револуционарне акције током Октобарске револуције. Када се упоређује са радничким покретима у другим земљама, попут Немачке или Велике Британије, можемо приметити сличности и разлике. На пример, у Немачкој су постојали снажни синдикати и радничке организације које су се бориле за радничка права, али није дошло до револуционарног преврата сличног Октобарској револуцији. Разлози за ово могу бити различити политички и социјални услови у тим земљама, као и различите стратегије и тактике које су примењиване од стране радничких лидера. Са друге стране, у земљама попут Русије, раднички покрет је био тај који је

покренуо револуционарне промене и био кључни актер у преузимању власти од стране бољшевика. Ова компаративна перспектива нам омогућава да боље разумемо сложеност и важност радничког покрета у Октобарској револуцији, као и да сагледамо различите факторе који су утицали на исход револуционарних дешавања у различитим земљама.

Поред разлика у политичким и социјалним условима, као и у стратегијама радничких лидера, важно је такође истаћи улогу међународног контекста у различитим радничким покретима. На пример, у Немачкој су постојали јак утицај конзервативних политичких струја и страха од комунистичке револуције, што је ограничило раднички покрет у његовим револуционарним амбицијама. Са друге стране, у Русији су идеје марксизма и социјализма биле широко прихваћене међу радницима, што је допринело масовном подршком револуционарним идејама и акцијама. Важно је сагледати наслеђе Октобарске револуције у радничким покретима широм света. Иако се раднички покрети развијају у различитим контекстима и под утицајем локалних фактора, револуционарни дух и борба за радничка права остају универзални циљеви. Октобарска револуција је послужила као инспирација и пример многим радничким покретима у 20. веку, како у Европи, тако и у другим деловима света. Упоређујући радничке покрете у различитим земљама са Октобарском револуцијом, можемо боље разумети комплексност и значај радничке улоге у револуционарним променама. Компаративна перспектива нам омогућава да сагледамо различите факторе који су обликовали радничке покрете и револуције у различитим деловима света, истовремено препознајући универзалне идеје и циљеве који су повезивали раднике широм света у борби за праведније друштво.

4.3 Иновација или континуитет?

Једна од најзначајнијих тактика која је обележила Октобарску револуцију била је идеја “Свака власт Совјетима”, која је позивала на пренос власти из руку привремене владе у руке Совјета радничких, војничких и сељачких делегата. Ова тактика је представљала иновативан приступ који је оснажио директну демократију и радничку контролу над политичким процесима, истовремено одбацујући традиционалне форме власти и политичке институције. Међутим, док су неки видели ову тактику као револуционарну иновацију која је променила ток руске историје, други су је сматрали континуитетом са претходним револуционарним покретима. На пример, идеја радничких и сељачких совјета као основе за револуционарну власт имала је паралеле са револуционарним догађајима у Француској и другим земљама где су се раднички савети формирали као алтернатива традиционалним властима. Тактике које су коришћене током Октобарске револуције, попут оружане побуне и политичке мобилизације масовних маса, могле су се видети као континуитет са претходним револуционарним догађајима у Русији, попут Револуције 1905. године. Ове тактике су биле део ширег континуитета борбе за социјалну правду и политичку слободу која је карактерисала руско друштво тог времена. Питање да ли су тактике коришћене током Октобарске револуције представљале иновацију или континуитет са претходним револуционарним покретима остаје предмет дебате. Ипак, без обзира на тумачење, Октобарска револуција остаје кључни догађај који је обележио историју Русије и глобалне револуционарне процесе.

Када се сагледа иновација у тактикама Октобарске револуције, не може се занемарити револуционарни дух који је прожимао радничке и сељачке масе. Ова револуционарна енергија донела је нову димензију борби за социјалну правду и политичку слободу, истичући важност директног деловања маса у обликовању политичких догађаја. Идеја “Свака власт Совјетима” представљала је

револуционарну иновацију која је преиспитала традиционалне облике власти и владавине, те оснажила радничке и сељачке заједнице да преузму контролу над сопственим судбинама. Са друге стране, континуитет са претходним револуционарним покретима се огледао у коришћењу оружане побуне и политичке мобилизације, што је било карактеристично за раније периоде револуционарне борбе у Русији. Ове тактике су се показале као ефикасне у изазивању политичких промена и постизању револуционарних циљева, што указује на континуитет у стратегијама борбе за социјалну правду и политичку промену. Важно је нагласити да су многи револуционарни лидери и активисти Октобарске револуције црпили инспирацију и учили из искуства и тактика претходних револуционарних покрета широм света. Ово показује да је иако су неки аспекти револуције били иновативни, постојао је и континуитет у размени идеја и стратегија између различитих револуционарних покрета. Октобарска револуција представља спој иновативних тактика које су произилазиле из револуционарне енергије маса, али и континуитета са претходним револуционарним искуствима и стратегијама. Ова комбинација иновације и континуитета је обележила револуционарне догађаје у Русији и допринела ширем глобалном развоју револуционарних покрета и борби за социјалну правду (Fitzpatrick, 1994).

4.4 Улога Бољшевика и Лењина

Широм Русије 1905. године, улога Бољшевика унутар Совјета била је минимална и незапажена. Сам Лењин их је опрезно описивао као “не раднички парламент и не орган пролетерске самоуправе”, већ као “борбену организацију за остварење одређених циљева”. Стога су могли функционисати само као не-страначки помоћнички орган партије у њеној борби за остваривање револуционарних циљева, и можда су чак били виђени с примесама љубоморе као права организација. Лењин је стигао у Петроград почетком новембра 1905. године,

али није сигурно да ли се икада појавио у Петроградском совјету; без обзира на то, није играо водећу улогу у његовим активностима.

Практични напори и храброст револуционара, у контрасту с трагедијом њиховог неуспеха, осветлили су дисонанцу унутар странке која је тежила да води револуцију. Иако је дошло до поделе како у Лондону тако и у Женеви, она још увек није дубоко утицала на основу партије у самој Русији. У Русији 1905. године, социјалдемократе су ставиле по страни своје разлике и сарађивале без обзира на поделе међу вођама странке. Напоре за поновно уједињење покренуле су обе стране током лета, док је покрет добијао замаха под релативно либералним условима које је обећавала Октобарска устава 1905. године. Лењин је приметио растућу нестрпљивост међу обичним члановима странке с патњом, примећујући да су “раније расправе из пре-револуционарног периода” замењене солидарношћу у практичним питањима.

Баш пре него што је пао Петроградски Совјет, мољшевици и менсхевикци су на тренутак ставили по страни своје разлике како би издали три броја заједничког листа у његову корист, “Северни глас” (*Severnyi Golos*). У децембру 1905. године, конференција Бољшевика у Тамерфорсу у Финској одобрила је спајање централних комитета две фракције с циљем организовања заједничког партијског конгреса. У јануару и фебруару 1906. године, нови заједнички комитет је објавио активне припреме за конгрес, који је одржан у Стокхолму у априлу. Званично назван “конгресом јединства”, информелно се називао четвртим конгресом. Други заједнички конгрес (касније познат као пети) одржан је у Лондону у априлу и мају 1907. године. На Стокхолмском конгресу, одржаном усред оптимизма подстакнутог Октобарским уставом и сазивањем првог Думе⁵, менсхевикци су имали већину. У Лондону, бољшевици су били бројнији од менсхевикаца, док су мање групе држале

⁵ Дума избори су процес у којем се грађани бирају представници који ће заступати њихове интересе у руском парламенту, познатом као Дума. Ови избори су кључни догађај у политичком животу Русије, омогућавајући грађанима да демократски бирају своје представнике у законодавном телу земље.

баланс, а Троцки, који се појавио на конгресу први пут од 1903. године, тврдио је да стоји “изван фракција” (Carr, 1950).

4.4.1 Идеолошка визија и политичко вођство Бољшевика у Октобарској револуцији

Идеолошка визија и политичко вођство Бољшевика играли су кључну улогу у вођењу и обликовању Октобарске револуције 1917. године у Русији. Бољшевици, вођени Владимиром Лењином, били су једна од главних политичких странака у Русији која је тежила радничкој револуцији и успостављању социјалистичког друштва. Њихова идеолошка визија била је јасно дефинисана и заснована на марксистичким принципима револуционарног интернационализма и борбе против капитализма. Један од кључних елемената идеолошке визије Бољшевика била је тежња ка радничкој диктатури, што је Лењин дефинисао као прелазни период ка остварењу социјалистичког друштва. Њихова политичка стратегија фокусира се на организовање радника и вођење револуционарних акција с циљем рушења привредног и политичког система царске Русије. Осим тога, Бољшевици су истицали значај организовања совјета, радничких савета који су требали представљати основу нове државе и обликовати друштвене односе.

Уочи Октобарске револуције, Бољшевици су успели да мобилизују широке слојеве радничке класе и вође сељачких маса, нудећи им јасну визију социјалне промене и побољшања њиховог положаја у друштву. Њихова политичка вођства била је одлучна и често радикална, инсистирајући на хитности акције и конфронтацији са владајућим режимом. Када је Октобарска револуција започела, Бољшевици су били спремни да преузму вођство и организују оружани устанак који ће довести до свргавања привремене владе и успостављања власти Совјета. Њихова идеолошка чврстоћа и политичка одлучност омогућили су им да преузму

контролу над кључним институцијама у Петрограду и Москви, обезбеђујући тако темеље нове социјалистичке државе.

Упркос каснијим критикама и контроверзама које су пратиле Бољшевичку владавину, улога њихове идеолошке визије и политичког вођства у Октобарској револуцији остаје неоспорна. Њихов утицај на историју Русије и света био је дубок и трајан, остављајући неизбрисив траг у политичким и идеолошким токовима 20. века (Woods, 1999).

4.4.2 Лењинаова стратегија и тактике

Лењинаова стратегија и тактике представљају кључне елементе у остварењу Октобарске револуције и успостављању Совјетске Русије. Владимир Иљич Лењин, вођа Бољшевичке партије, био је главни архитекта револуционарне стратегије која је допринела свргавању привремене владе и преузимању власти од стране радничке класе. Једна од кључних тачака Лењинове стратегије била је оштра критика привремене владе и захтев за потпуним преузимањем власти од стране Совјета радничких, војничких и сељачких депутата. Он је инсистирао на томе да радничка класа мора преузети вођство у револуцији како би се осигурало остварење социјалистичких циљева. Лењин је своју стратегију засновао на теоријском оквиру марксизма, али је истовремено био прагматичан у прилагођавању тактика променљивим околностима.

Једна од кључних тактика коју је Лењин користио била је мобилизација радничких маса путем агитације и пропаганде. Кроз своје бројне политичке списе, говоре и чланке, Лењин је успео да инспирише раднике, сељаке и војнике да се придруже револуционарном покрету и подрже борбу за власт Совјета. Такође је користио политичку цензуру и контролу медија како би ширио своје идеје и дискредитовао противнике.

Још једна важна тактика Лењина била је способност прилагођавања ситуацији на терену и брза реакција на променљиве околности. Када су се отвориле могућности за оружани устанак, Лењин је био спреман да искористи ту прилику и организује револуционарну акцију која ће довести до свргавања привремене владе. Његова одлучност и храброст у вођењу револуционарних операција допринела је успеху Октобарске револуције и коначном успостављању Совјетске власти. Лењинова стратегија и тактике биле су од суштинског значаја за остварење револуционарних циљева Бољшевичке партије и успостављање социјалистичке државе у Русији. Његова способност вођења и политичка вештина оставиле су неизбрисив траг на историји 20. века и имале далекосежне последице за будућност Русије и света (Gorin, 1983).

Слика 3 Владимир Лењин, Руска револуција, 1917. године (Ray, 2024)

5. Значај и последице Октобарске револуције

Октобарска револуција, вођена Бољшевичком партијом под вођством Владимира Лењина, представља један од најзначајнијих догађаја у 20. веку. Револуција је довела до рушења царске аутократије у Русији и успостављања Совјетске власти, која је постала прва социјалистичка држава на свету. Основни мотиви револуције били су дубоко укореењени социјални проблеми, економска неразвијеност, незадовољство владајућом династијом Романових и губитак поверења у царски режим, посебно због његове неефикасности током Првог светског рата. Након успостављања Совјетске власти, револуција је покренула велике друштвене и економске промене. Национализација индустрије, банкарства и земљишта спроведена је као део бољшевичког програма, док су феудалне привилегије биле укинуте. Ове реформе довеле су до драстичних промена у руском друштву, као што су повећање права радника и сељака, али и конфискација имовине богатих и цркве. Ускоро су се појавиле интерне тензије унутар бољшевичког покрета, што је довело до политичких сукоба и чистки. Лењинаова смрт 1924. године изазвала је борбу за власт унутар партије, која је кулминирала Стаљиновим доласком на чело Совјетске државе. Стаљинов режим карактерисале су масовне политичке репресије, кулминирајући у страшним чисткама тридесетих година, које су резултирале милионима жртава.

Глобално гледано, Октобарска револуција је инспирисала револуционарне покрете широм света, посебно у колонијалним земљама које су се бориле против колонијализма и империјализма. Идеје марксизма-лењинизма постале су симбол отпора капитализму и империјализму. Међутим, револуционарни ентузијазам брзо је устукнуо пред стварношћу тоталитарне власти, економске стагнације и масовних репресија. Након распада Совјетског Савеза 1991. године, Октобарска револуција била је предмет жестоке ретроспективе. Док су неки видели револуцију као ослобађајући догађај који је покренуо промене ка социјалној правди, други су

је сматрали почетком дугог периода репресије, политичких чистки и економске стагнације. Повучени споменици и промене имена улица симболизовали су подељена осећања према том историјском догађају. Октобарска револуција оставља сложено наслеђе. Док је показала моћ народа да се супротстави неправди и тиранији, такође је указала на опасности радикалних револуционарних промена које могу довести до насиља, репресије и аутократије. Револуција је подсетник на важност борбе за социјалну правду, али и на потребу за опрезом и промишљеним политичким променама (Fitzpatrick, 2017).

5.1 Стварање Совјетског Савеза

Пре стварања Совјетског Савеза, вођени бољшевици, укључујући Лењина и Стаљина, подржавали су идеју националног самоопредељења. То значи да су заговарали да свака нација има право да слободно одреди своју судбину, без мешања или притисака других нација. Идеја националне слободе била је важна компонента њихових политичких ставова, посебно у контексту осуде империјализма, који је тада био доминантна политичка сила.

Међутим, када су бољшевици дошли на власт и формирали Совјетски Савез, то је довело до парадокса. Иако су раније заговарали националну слободу, стварање Совјетског Савеза значило је централизацију моћи у Москви и смањење аутономије појединих република у оквиру Савеза. Ово је изазвало забринутост међу лидерима тих република, који су се плашили да би руска доминација могла угрозити њихова права, укључујући и право на сецесију.

Стаљин, који је тада био високо позициониран у бољшевичкој хијерархији, заговарао је интеграцију не-руских република у Руску Совјетску Федеративну Социјалистичку Републику као аутономне ентитете. Ово је довело до сукоба између

Лењина и Стаљина, с обзиром да је Лењин подржавао страхове лидера република о руској доминацији.

Иако је формално постојало право на сецесију унутар Совјетског Савеза, у пракси је било тешко оствариво. Моћ је остала централизована у Москви, што је резултирало ограниченим аутономијама република. Ове контроверзе и тензије у вези с природом Совјетског Савеза представљале су претече Стаљинових каснијих планова за још већу централизацију моћи и контролу над свим аспектима живота у земљи (Davis, 2022).

5.2 Дугорочне последици по Русију и свет

Руска револуција 1917. године обележила је крај царске владавине у Русији и донела обећање слободе и самоуправљања народима царске империје. Фебруарска револуција, која је настала из недовољне хране, лоше управе и жеље за демократским променама, омогућила је формирање привремене владе и отворила врате за учешће радничких и селјачких маса у политичком процесу. Октобарска револуција коју је водила болшевичка партија под водством Владимира Ленина привела је краљевину крају и поставила основе за совјетску владу. Циљеви болшевика, укључујући обећање самоуправљања за народе Русије, суштински су се изгубили када је 1922. године формиран СССР. Ова нова федерација није донела слободу народима који су је чинили, већ је изразила болшевичку амбицију да се супротстави глобалном капитализму.

Дугорочне последице формирања СССР-а за Русију и свет биле су значајне. Унутар самог СССР-а, долазило је до централизације власти и потиска националних идентитета и аутономије. Многи народи који су постали делом СССР-а били су лишени права на себодлучивање, што је довело до недовољства и непрестаног бунта. На светској сцени, формирање СССР-а променило је динамику

међународних односа. Русија је постала војна суперсила и идеолошки оспоравала капиталистички запад. Хладни рат између СССР-а и Запада, као и геополитичке напетости које су проистекле из тога, директно су проистекле из формирања Совјетског Савеза. У крајњем рачуну, стварање СССР-а није испунило обећања слободе и самоуправљања која су обележила рани период руске револуције. Уместо тога, оно је довело до тираније и потиска, а његове последице су се осетиле како унутар Русије тако и у целом свету (Davis, 2022).

6. Закључак

Октобарска револуција 1917. године у Русији представља један од кључних преокрета у светској историји, чије су последице обликовале ток 20. века и имале далекосежне утицаје на политичку, економску и друштвену сцену не само у Русији, већ и широм света. Ова револуција је била резултат сложеног скупа фактора, укључујући дуготрајне социјалне тензије, политичку репресију под влашћу царског режима, неуспех Првог светског рата, као и утицај идеологија социјализма и комунизма. Један од кључних аспеката Октобарске револуције био је њен идеолошки карактер, са бољшевицима под вођством Владимира Лењина који су заговарали марксистичку визију радничке револуције и стварање друштва заснованог на принципима социјалне правде и једнакости. Ова визија је инспирисала масе радника, војника и сељака широм Русије да се побуне против царског режима и успоставе Совјетску власт.

Ревизија власти довела је до дубоких политичких и друштвених подела у руском друштву. Грађански рат који је уследио између Црвених и Белих армија донео је огромно људско страдање и разарање земље. Револуционарни ентузијазам ускоро је устукнуо пред бруталном репресијом и ауторитарном контролом, посебно под Стаљиновим режимом, који је успоставио тоталитарну власт и спроводио масовне политичке чистке ради елиминације политичких противника.

Октобарска револуција је имала значајан утицај на међународну политику и геополитичке односе. Успон Совјетског Савеза као глобалне суперсиле створио је нову равнотежу снага у међународним односима и допринео хладноратовској подели света између капиталистичког Запада и комунистичког Истока. Дугорочно гледано, Октобарска револуција оставља нас са бројним поукама и дилемама. Док неки виде револуцију као прекретницу ка прогресивним социјалним променама и еманципацији радничке класе, други је сматрају почетком ауторитарних режима и масовних кршења људских права. Ова револуција нас подсећа на комплексност

политичких и друштвених промена, као и на неизвесност револуционарних процеса. Октобарска револуција остаје предмет живих дебата и анализа у академским круговима, представљајући изазов за разумевање њених узрока, последица и контекста. Њен утицај се и даље осећа у савременом свету, као подсетник на моћ народа да измене своју судбину и траже правду и слободу, али и као опомена о сложености и ризицима револуционарних промена.

7. Литература

- [1] Carr, E. H. (1950). *The Bolshevik Revolution, 1917-1923*. Nju Jork: The Macmillan Press LTD. doi:10.1007978-1-349-63648-8
- [2] Davis, J. (2022, 12 21). *The Birth of the Soviet Union and the Death of the Russian Revolution*. Преузето 05 12, 2024 са Daily: <https://daily.jstor.org/the-birth-of-the-soviet-union-and-the-death-of-the-russian-revolution/>
- [3] DeFronzo, J. (2015). *Revolutions and Revolutionary Movements*. Bolder, Kolorado: Westview Press.
- [4] Fitzpatrick, S. (1994). *The Russian Revolution* (2. изд.). Nju Jork: Database right Oxford University Press.
- [5] Fitzpatrick, S. (2017). *The Russian Revolution* (4. изд.). Nju Jork: Library of Congress Cataloging.
- [6] Gorin, V. (1983). *Lenin, a biography*. Union of Soviet Socialist Republics.
- [7] Houel, J.-P. (2020, 05 06). *Prise de la Bastille*. Преузето 04 20, 2024 са Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Prise_de_la_Bastille.jpg
- [8] McMeekin, S. (2017). *The Russian Revolution, A New History*. Nju Jork: Basic Books.
- [9] Mieville, C. (2017). *October, The story of the Russian revolution*. London: Library of Congress Cataloging.
- [10] Pipes, R. (1990). *The Russian Revolution*. Kembridž, SAD: Harvard University Press.
- [11] Ray, M. (2024, 04 19). *Vladimir Lenin during the Russian Revolution, 1917*. Преузето 05 02, 2024 са Britannica: <https://www.britannica.com/event/Russian-Revolution>
- [12] Society, N. G. (2023, 10 19). *Revolucija*. Преузето 04 20, 2024 са National Geographic: <https://education.nationalgeographic.org/resource/revolution/>
- [13] Stinton, J. (2023, 11 25). *ManifestaciónAFavorDeLaRepúblicaPetrogrado1917--russiainrevolut00jone*. Преузето 04 25, 2024 са Wikipedia: <https://en.wikipedia.org/wiki/File:Manifestaci%C3%B3nAFavorDeLaRep%C3%BAblicaPetrogrado1917--russiainrevolut00jone.jpg>
- [14] Wade, R. A. (2017). *The Russian Revolution, 1917*. Virginia: George Mason University.

- [15] Woods, A. (1999). *Bolshevism: The Road to Revolution*. Nju Jork: Wellred Books.
- [16] Ајрапетов, О. (2017). *Русија 1917 Пронаст Царства 1917*. (М. Јовановић, Ур.) Београд: Центар за руске и источноевропске студије.
- [17] Божиновски, В., & Николовски, М. (2021, 04 19). *Religion in Multiconfessional Societies*. Преузето 04 21, 2024 са Konrad Adenauer Stiftung: <https://www.kas.de/en/web/nordmazedonien/single-title/-/content/religion-in-multiconfessional-societies>
- [18] Кардељ, Е. (1979). *Револуција и војна мисао*. Београд: Војноиздавачки завод.
- [19] Крнета, Т. (2020, 12 04). *Fundamentalno znanje – Fun to mental*. Преузето 04 21, 2024 са Online terapija: <https://onlineterapija.com/fundamentalno-znanje-fun-to-mental/>
- [20] Лењин, В. И. (1975). *Држава и револуција*. Сарајево: Свјетлост.
- [21] Матић, Ж. (2022, 06 03). *Индустријска револуција*. Преузето 04 21, 2024 са Историјска читанка: <https://istorijskacitanka.wordpress.com/2022/07/03/industrijska-revolucija/>
- [22] Милашиновић, Р., Милашиновић, С., & Путник, Н. (2012). *Теорије конфилката*. Београд: Факултет безбедности.
- [23] Оклобџија, М. (1986). *Револуција између слободе и диктатуре*. Београд: Центар за филозофију и друштвену теорију.

7.1 Попис слика

Слика 1 Олуја Бастиље 14. јула 1789. године, култни догађај Револуције, који се и даље обележава сваке године као Дан Бастиље (Houel, 2020)	4
Слика 2 Протести у Петровграду, март 1917. године (Stinton, 2023)	11
Слика 3 Владимир Лењин, Руска револуција, 1917. године (Ray, 2024)	25

ИЗЈАВА О АКАДЕМСКОЈ ЧЕСТИТОСТИ

Изјављујем да сам у приложеном раду поштовао/ла сва правила о академској честитости.

Овај писани рад резултат је искључиво мог личног рада, темељи се на мојим истражиањима и ослања се на наведену литературу.

У Београду, дана _____ године.

Потпис студента:
